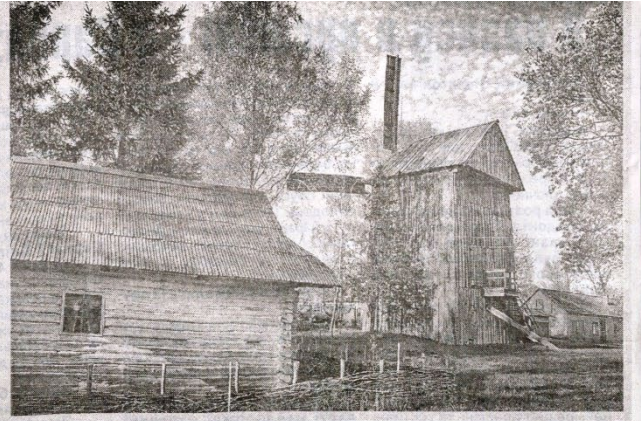

Ювілей

Раїса ТИШКЕВИЧ:

«Сарненський музей єдиний в області такого профілю»

Історія Сарненського історико-етнографічного музею розпочалася в листопаді 1974 року. У Сарнах тоді відкрили його як краєзнавчий – відділ Рівненського обласного музею. Під його експозицію відвели 220 квадратних метрів і працювало три відділи: природи, радянський і дорадянський. За чотири роки почали забудовувати архітектурний майданчик біля закладу. Сюди перевезли й реставрували дві садиби селян бідного й середнього статусу, каллицю XVIII століття, вітряний стлук, кузню. Увора Сарненському музею виповнилося вже 45 років. Про його трудові та творчі будні читача «Сарненських новин» розповіла перша директорка, заслужений працівник культури України, лауреат літературно-мистецької премії ім. Бориса Тена, лауреат регіональної премії «Відроджена Волинь», член Національних спілок журналістів і краєзнавців України Раїса ТИШКЕВИЧ.

У нещодавно презентованій мною книзі «Сарни», – почала розповідь Раїса Костянтинівна, – є досить широкий історичний опис про музей. Бо за ці 45 років, повірте, заклад постійно збагачувався важливими історичними фактами, деталями, експонатами й ін.

У 1989 році музей перепрофілювали в історико-етнографічний. Перед тим його реконструювали та добудували. Наразі там працюють відділи історії, етнографії, народної архітектури.

Зазначу, що для експозиції з історії Сарненської залізниці надала вагому допомогу Олена Колишева, уродженка нашого міста. На початку XX століття її сім'я до 1920 року жила в Сарнах. Батько працював фельдшером на залізниці. Старший брат навчався в Сарненському залізничному училищі, а після приходу радянської влади обрали завідувачем відділом соціального забезпечення Сарненського ревкому. Ще один брат свого часу був комендером, сплюсарем, помісничим машиніста депо Казатин. Найменша Олена хоч і жила в Мінську, збирала в архівах Москви, Ленінграда, Мінська чимало матеріалів, що стали основою експозиції. Сюди ввійшли й відомості про членів родини, які були ініціаторами створення музею в Сарнах.

Після відкриття для старшокласників СШ № 4 і 5 створили гурток екскурсодів. Його відвідували в основному дівчатка, які швидко опанували краєзнавчий матеріал, вчилися методики ведення екскурсій. Але не всі гуртківці залишилися відданими краєзнавчій справі. Найактивнішою була Надія Швед. Після уроків вона сідала на велосипед і їхала в музей, щоб отримати чергове доручення. Вона не тільки проводила екскурсії, а й збирала матеріали. Від неї і довадилася, що рідні брати її бабусі Тетяни, Пилип та Олександр Пилипчуки, були учасниками революційних подій на Сарненщині та Дубровицького збройного повстання. А в бабусиній оселі, де мешкала сім'я Шведів, збиралися повстанці. А ще Надія розповіла про дячка, письменника Бориса Шведа. Сестра Бориса, Марія, подарувала нам книжку «Поліщуки» та меморіальні речі, книги, що належали родині. Пізніше також записали спогади Марії, дружини Станіслава, доньки Галини, про письменника. Так

Найактивніша учасниця гуртка екскурсодів Надія ШВЕД.

збрали чимало матеріалів про Бориса Шведа. А Надія тим часом знайшла на горіщці грамофон, інші родинні антикварні речі та передала музею. На жаль, сімнадцятилітня дівчинка прожила коротке життя. Юнка загинула в автокатастрофі. Вона була надзвичайно талановитою, активним громадським кореспондентом, екскурсодом, дослідником і краєзнавцем, залишила після себе світлу пам'ять.

По-справжньому завірувала дослідниця й розшукова робота в музеї, коли до нас працював старший науковий працівник Володимир Кузьменко. Маючи спеціальність археолога та музеєзнавця, був фахівцем своєї справи. Він поглиблено вивчав історію краю, чотка мандрував селами Сарненщини в пошуках етнографічних матеріалів. Його всіляко підтримував директор Рівненського обласного краєзнавчого музею Василь Сидоренко, виділяв кошти на купівлю рідкісних речей. Тож придбали велику кількість експонатів із етнографії, побуту поліщука. Обстежили багато сіл нашого та сусідніх районів Рівненщини. Ми вийшли за межі Сарненщини.

Маючи значну базу й непоганою територію, вирішили створити невеликий музей просто неба. Запланували перевезти пам'ятки народної архітектури: хлів, клуню, хати, каллицю, кузню. Наш край це досить багатий на матеріальні й духовні пам'ятки культури, що добре збереглися. Так

розширили експозицію під відкритим небом. З 1978 року перевезли та реставрували на території будови народної архітектури. За короткий час відреставрували дві садиби, каллицю XVIII ст. Відновлювали їх бригади колгоспів, на чій території стояли споруди. Будівельники були одночасно й консультантами. Хто краще за них знав на народному будівництві? Отож для покриття дахів хат у колгоспах жали солому серпами. На відкриття музейної експозиції влаштували народне свято, де виступали фольклорні колективи, а мистецтво демонстрували майстри народної творчості.

Поступово територія архітектурно-етнографічного майданчика поповнилася кузнем, вітряним млином, перевезеними з Гошанського району. Біля каллиці розмістили символічний цвинтар із пам'ятками каменетесного виробництва XVII ст. Тоді ще діяв відділ природи, а музейні працівники часто їздили в експедиції з природи й етнографії. У 1980 році провели пере-експозицію цього відділу. Діорами виконував художник із Києва Михайло Машкевич, який, до речі, був ветераном 143-ї дивізії, що визволяла м. Сарни від німецько-фашистських загарбників.

Володимир Кузьменко був надзвичайно ерудованим працівником. Напевно, йому передалися гени його родича Костя Гуслистого, який працював в Інституті історії міста Київ і був співатором видання «Українці». У музеї Володимир організував краєзнавчий гурток учням старших класів СШ № 4 і 5. Із ними ходив у походи по місцях бойової слави, партизанськими стежками, досліджували узбережжя Случа та Горині. Школярі із задоволенням відвідували заняття гуртка. Крім того, Володя, як історик та археолог, був чудовим оповідачем. Знав безлічі історій, які роз-

повідав дітям, зацікавлюючи їх. Але попрацювавши 10 років, залишив наш колектив.

Після нього на посаді старшого наукового працівника були випадкові люди, які не вболівали особливо за музейну справу, тому й не затримувалися довго. Свою роль відіграла й низька заробітна плата. Понад двадцять років у музеї науковим працівником працює Хіона Кравчук, яка досконало вивчила фондову роботу, добре знає експозицію, проводить масові заходи, займається пошуковою роботою та збирала цінні експонати.

Перепрофілювання закладу в історико-етнографічний розширило дослідження поліських районів Рівненщини, де чудово збереглися прадавні звичаї, обряди, давні архітектурні споруди, речі побуту. Маючи у фондах добрі етнографічні колекції, а також поповнюючи експозицію на архітектурно-етнографічному майданчику, що відвізняється від всіх інших на Рівненщині, маємо єдиний в області музей такого профілю. До всього, він відіграв важливу роль у військово-патріотичному вихованні молодого покоління. Тут організовували масові заходи, зустрічі з ветеранами війни,

збагатилася на сорок чотири твори членів Спілки художників України. Тепер діють зміни художні виставки.

Музейники час від часу організовують виставки майстрів народного мистецтва, художників Сарненщини, вишивальниць, різьбярів. Зокрема Василя Мисанця, Анастасії Карпичини, Надії Ліневич, Тетяни Пантус, Євгенії Петришиної, Надії Потопович, Сергія Захарчука, Василя Позника. Особливо популярною була виставка робіт Миколи Козачевського з Білої Церкви «Соборна Україна», де було представлено п'ятдесят два макети храмів України. У фондах музею понад сім тисяч експонатів. Тут прекрасні колекції сорочок, руніків, наміток, поліського бурштину, різьби по дереву, виробів із соломки, бересті, гончарних, ткацьких і інших видів народних промислів, традиційних для Полісся. Працівники продовжують поповнювати фонди цінними матеріалами для створення нових експозицій.

Є в музею справжні друзі, як-от колекціонер Федір Бонч-Бруевич, який надавав консультації з історії рідного краю, знайомих із цікавими людьми. Свою колекцію бон він продав нам за символічну ціну, лише б вона перебувала в стінах закладу. Крім того, передав безкоштовно й інші експонати, які мають історичне значення. Свого часу нумізматичну колекцію закупили в Івана Ярижка, уродженця с. Корост. Збирач хотів, щоб вона не розпорозувалася, а залишилася у Сарненському музеї. Досить вагому колекції археологічних знахідок зібрав на Поліссі і передав нам археолог із Києва А. Савчук. А ще є чудова колекція клеписького бурштину, зібрана Аркадієм Смицевим. Деякі екземпляри – з комахами. Наші історичні заклад знають за межі Рівненщини. Музейні працівники беруть участь у наукових конференціях, публікують статті в журналах і виданнях. Завдяки зібраним матеріалам побачив світ краєзнавчий нарис «Сарни» (2004 р.).

Сарненський історико-етнографічний музей – скарбниця пам'яток матеріальної та духовної культури Поліського краю. Щорічно його відвідують тисячі екскурсантів, туристів із Польщі, Франції, Англії, Америки, Ізраїлю. Вони приїждять погостувати, вконтинитися моголам рідних, але не забувають відвідати музей, щоб понайтимитися з історією нашого краю, його побутом, звичаями й обрядами. Вони зачаровуються творчістю наших майстрів, виробами з соломки, лози, дерева, льону.

Розповідь записала Вікторія ПАВЛОВА

Володимир КУЗЬМЕНКО проводить екскурсії школярям.

партизанами, цікавими людьми краю. Також започаткували проведення фольклорних свят на його території. Відродили традиційні обряди «Водити Куст», який зберігся ще в деяких селах Дубровицького, Зарічненського районів Рівненської та поліських районах Волинської області, на Пінщині та Столінщині в Білорусі.

Діють постійні та пересувні виставки. Є чудова боністична та нумізматична колекції, представлено виставку традиційних промислів і ремесел Волинського Полісся, виробів майстрів народної творчості. Ознайомили відвідувачів із творчістю Марії Примащенко, Миколи Глуценка, Емілії Березницької, а через комп'ютерні копії – з картинами Ермітажу та Третьяковської галереї, завдяки чому сарненці долучилися до високого мистецтва Росії, Голландії, Італії, Франції, Німеччини.

Через нестачу коштів змушені були закрити відділ природи, а в його залі відкрили картинну галерею. Художник із Рівного Микола Годун запропонував митцям Рівненщини організувати акцію «Подаруй музею картину». Завдяки цьому галерея